

ШУЛЬГА Наталія,
д. е. н., професор,
завідувач кафедри банківської справи
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
ORCID: 0000-0002-2010-5884
n.shulga@knote.edu.ua

SHULGA Nataliya,
Doctor of Science (Economics),
Professor, Head of the Banking Department
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0002-2010-5884
n.shulga@knote.edu.ua

ОМЕЛЕНЧУК Володимир,
магістр, аспірант банківської справи
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
ORCID: 0000-0001-5188-7658
v.omelenchuk@knote.edu.ua

OMELENCHUK Volodymyr,
Master, Postgraduate student of the Banking
Department
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5188-7658
v.omelenchuk@knote.edu.ua

ESG-РИЗИКИ БАНКІВ

Країни єврозони почали активно запроваджувати Європейський зелений курс, що базується на підтримці запропонованих трьох ключових опор з погляду компоненти "фінанси": Регламенті про таксономію, Директивах та Регламентах щодо формування нефінансової звітності та додаткових Регламентах пруденційного регулювання з боку Європейського банківського нагляду (СБН). Зазначене обумовило потребу в імплементації ESG (Environment, Social та Governance) міркувань у діяльність вітчизняних банків та їхніх клієнтів з огляду на останні напрацювання європейської фінансової спільноти, яка невпинно рухається за проголошеним зеленим курсом. Найближчим часом вітчизняні банки, особливо ті, що належать до категорії малих і середніх, можуть стикнутися з труднощами здійснювати оцінку кредитоспроможності позичальників з урахуванням їх ESG-факторів, а також сформувати інфраструктуру ризик-менеджменту з орієнтацією на стале фінансування, основною складовою якого є "зелене" кредитування. Метою статті є розкриття ESG-ризиків закордонних банків у контексті дотримання ключових опор європейського зеленого курсу, запропонованих у частині фінансової складової, а також впровадження їхніх напрацювань у діяльність вітчизняних банків з урахуванням національних особливостей. У ході дослідження використано сукупність загально відомих методів наукового пізнання: порівняння, аналізу та синтезу, групування, абстрагування, спостереження тощо. Зазначено зміст запропонованих ключових опор підтримки

ESG RISKS OF BANKS

The Eurozone countries have begun to actively implement the European Green Deal, which is based on the support of the proposed three key pillars from the point of view of the finance component: The Taxonomy Regulation, the Directives and Regulations on the formation of non-financial reporting and additional prudential regulations by the European Banking Authority (EBA). This has led to the need to implement ESG (Environment, Social and Governance) considerations in the activities of both domestic banks and their clients, taking into account the latest developments of the European financial community, which is steadily moving towards a declared Green Deal. In the near future, domestic banks, especially those belonging to the category of small and medium-sized banks, may face difficulties in assessing the creditworthiness of borrowers, taking into account their ESG factors, as well as forming a risk management infrastructure with a focus on sustainable financing, the main component of which is "green" lending. The purpose of this paper is to disclose the ESG risks of foreign banks in terms of compliance with the key pillars of the European Green Deal, proposed in the finance component, and to implement their findings in the activities of domestic banks, taking into account national peculiarities. In the course of the research, a set of well-known methods of scientific cognition were used: comparison, analysis and synthesis, grouping, abstraction, observation, etc. The article outlines the content of the proposed key pillars of support for the European Green Deal from the point of view of the "finance" component. ESG factors

Європейського зеленого курсу з погляду компоненти "фінанси". Ідентифіковано ESG-фактори та визначено їх вплив на традиційні ризики банків. Розглянуто практику врахування ESG-факторів у процесі управління ризиками окремих європейських банків. Ідентифіковано труднощі, з якими можуть стикнутися вітчизняні банки за здійснення комплексної оцінки ESG-ризиків своїх позичальників. Для їхнього подолання обгрунтовано заходи на макrorівні (сформувати механізми страхового, державного та приватного захисту переходу країни до Європейського зеленого курсу); мікрорівні (визначити ризик-апетит та імплементувати ESG-ризиків в операційну діяльність банків; розробити інструментарій оцінки ESG-ризиків, процедури формування резервів на покриття очікуваних втрат з урахуванням "екологічної" складової позичальників та емітентів цінних паперів; оцінити рівень ESG-ризиків позичальників і здійснити їх кластеризацію; розробити внутрішню управлінську звітність щодо сталого фінансування).

Ключові слова: Європейський зелений курс, банки, позичальники, "зелений" кредит, ESG-ризиків.

have been identified and their impact on the traditional bank risks has been determined. The practice of taking into account ESG factors in the process of risk management of individual European banks is considered. The difficulties that domestic banks may face today in carrying out a comprehensive assessment of the ESG risks of their borrowers have been identified. In order to overcome them, the measures at the macro level are justified (to form mechanisms for insurance, public and private protection of the country's transition to the European Green Deal); micro level (to determine the risk appetite and implement ESG risks in the operational activities of banks; develop tools for assessing ESG risks, procedures for forming reserves to cover expected losses, taking into account the "environmental" component of borrowers and issuers of securities; assess the level of ESG risks of borrowers and carry out their clustering; develop internal management reporting on sustainable financing).

Keywords: European Green Deal, banks, borrowers, "green" loan, ESG risks.

JEL Classification: G21, G28.

Вступ

Наймасштабнішою програмою дій Європейського Союзу є сталий перехід до кліматичної нейтральності всієї Європи до 2050 р. Для досягнення такої амбітної цілі створена, проте продовжує розроблятися низка фундаментальних документів у різних сферах (*Moving Forward Together, n. d.*). Україна підтримує ініціативу ЄС щодо її зеленого курсу, а європейські партнери сформували своє бачення повоєнного її відновлення з урахуванням його положень. У травні 2022 р. з'явилося комюніке COM(2022) 233 "*Ukraine Relief and Reconstruction*", в якому зазначено, що економіка України має бути низьковуглецевою та енергоощадною, природоорієнтованою, мати ефективне та чисте виробництво, збалансоване споживання та базуватися на засадах спільної відповідальності, інноваційності, співпраці, солідарності, гнучкості та взаємозалежності. Рік поспіль (20 червня 2023 р.) Європейська комісія оприлюднила проєкт Регламенту про створення окремого спеціального інструменту задля підтримки фінансування потреб відбудови України з індикативним фінансуванням до 50 млрд євро на період 2024–2027 рр. – Фонд *Ukrainian Facility*, де конкретизувала своє бачення відбудови України на засадах підтримки зеленого курсу (Белоусова, 2023).

Світова фінансова спільнота все більше усвідомлює негативний вплив "брудних" технологій на навколишнє середовище, а інвестори, кредиторі, регулятори та рейтингові агентства частіше звертають увагу на те, яким чином підприємства вирішують питання ESG-ризиків. Нині управління ESG-ризиками стало ключовим трендом сталого розвитку не тільки реального сектору економіки, а й фінансової індустрії, зокрема банків. Це пов'язано з тим, що імплементация ESG-ризиків у стратегію

розвитку банків знижуватиме їх чутливість до кредитного ризику (через надання "зелених" кредитів), ризику репутації (завдяки дотриманню положень соціальної політики) та ризику управління (унаслідок неухильного використання принципів корпоративного менеджменту), що позитивно позначатиметься на їхньому рейтингу.

Проблематика *ESG*-ризиків стала об'єктом пильної уваги закордонних науковців (*Kalfaoglou, 2021; Galletta et al., 2023; Cerrone, 2022; Birindelli et al., 2022*).

Так, *Faidon Kalfaoglou* наголошує, що для досягнення довгострокових цілей сталого розвитку варто приділяти однакову увагу всім *ESG*-факторам. Автор вважає за доцільність заохочувати фінансові установи здійснювати довгострокові вкладення у фінансування чистого довкілля; мотивувати структури приватного сектору узгоджувати свої дії з ініціативами державного сектору, особливо в постпандемічну епоху, коли величезні обсяги державних коштів вливаються в систему для відновлення. Ці кошти мають стимулювати приватний сектор спрямовувати свою діяльність у правильному напрямі, тобто не лише прискорювати перехідний період, але й мінімізувати діяльність, яка суттєво шкодить довкіллю (*Kalfaoglou, 2021*).

Simona Galletta, John W. Goodell, Sebastiano Mazzù, Andrea Paltrinieri дослідили зв'язок між комбінованими показниками екологічної, соціальної та управлінської відповідальності (*ESG*) та операційним ризиком банку й дійшли висновку, що оцінка *ESG* дозволяє банкам зменшити поглинання капіталу, пов'язане з операційним ризиком (*Galletta et al., 2023*).

Alberto Citterio та *Timothy King* проаналізували прогностичну силу екологічних, соціальних та управлінських індикаторів (*ESG*) з метою виявлення потенційних фінансових труднощів банків та представили нову модель їхньої фінансової кризи. На думку авторів, *ESG*-фактори мають бути враховані в наглядних механізмах регуляторних органів (*Citterio & King, 2023*).

Giuliana Birindelli окреслила ключові елементи, що мають вирішальне значення для належної інтеграції міркувань сталого розвитку та *ESG*-ризиків у стратегічний вибір банків, їхні бізнес-процеси та систему управління ризиками (*Birindelli et al., 2022*).

Rosaria Cerrone дійшла висновку, що наглядний процес змінюється через запровадження вимірювання *ESG*-ризиків. Найбільшою проблемою, на її погляд, є величезна актуальність цих ризиків і дублювання правил, положень та інструкцій, які все ще перебувають на ранній стадії, але оновлюють банківську діяльність, основна роль якої полягає в тому, щоб привести економіку до реального нового зеленого курсу (*Cerrone, 2022*).

У статті, автором якої є *Nele Braun*, обґрунтовано непрямий вплив *ESG*-ризиків на фінансову стабільність. Науковець зазначає, що фізичні ризики призводять до фінансових втрат через руйнування активів, відповідно до зменшення капіталу банків; вказує на певні втрати, що

виникають внаслідок ризику "переходу" до зеленої економіки. При цьому банки можуть стикатися з проблемами законодавства (Braun, 2021).

У царині дотримання банками "зеленого" курсу та управління *ESG*-ризиками також з'явилися публікації вітчизняних науковців, серед них варто зазначити напрацювання Бортнікова, Любіча (2022), Вовченко (2023), Краснової, Примостки, Лавренюка (2021), Шульги та Савлука (2023) та інших.

У наукових напрацюваннях Г. Бортнікова та О. Любіча висвітлено питання, що стосується державного регулювання розкриття банками інформації про сталі фінанси та загальні положення управління *ESG*-ризиками в українських банках (Бортніков, Любіч, 2022).

Наукова публікація О. Вовченко присвячена актуальним питанням визначення напрямів впровадження *ESG*-стратегії в бізнес-моделі комерційних банків з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських ризиків, поглиблених сучасними кризовими явищами (Вовченко, 2023).

Вітчизняні науковці І. Краснова, Л. Примостка, В. Лавренюк у своїх дослідженнях зосередили увагу на виявленні властивостей та напрямів впливу зміни клімату на профіль фінансового бізнесу, модифікації фінансових ризиків з урахуванням ризиків кліматичних змін (Краснова, Примостка, Лавренюк, 2021).

Отже, проблематика *ESG*-ризиків у банках знаходиться у стадії наукового пошуку під різними кутами зору, зокрема впливу цих ризиків на фінансову стабільність, розробки регуляторного та наглядового механізму; побудови системи управління *ESG*-ризиками банків, а також формування фінансових стимулів у юридичних і фізичних осіб до реалізації Європейського зеленого курсу тощо. Натомість низка важливих питань потребує проведення додаткових досліджень щодо конкретизації ключових опор європейського зеленого курсу, їх дотримання закордонними банками та запозичення цього досвіду вітчизняними банківськими установами.

Метою дослідження є розкриття *ESG*-ризиків закордонних банків у контексті дотримання ключових опор Європейського зеленого курсу, запропонованих з погляду компоненти "фінанси", а також впровадження їхніх напрацювань у діяльність вітчизняних банків з урахуванням національних особливостей.

У ході дослідження висунуто гіпотезу щодо доцільності запровадження положень запропонованих трьох ключових опор Європейського зеленого курсу з погляду фінансової складової у процес інтегрованого ризик-менеджменту банків, включаючи управління *ESG*-ризиками. Задля її обґрунтування розкрито зміст цих ключових опор; ідентифіковано *ESG*-фактори та визначено їхній вплив на традиційні ризики банків. Доведено необхідність впровадження *ESG*-міркувань у систему інтегрованого ризик-менеджменту банків України. Досліджено практику врахування *ESG*-факторів у процесі управління ризиками окремих європейських банків. Окреслено труднощі щодо управління *ESG*-

ризиками в контексті "зеленого" кредитування у вітчизняних банках і надано рекомендації щодо їх подолання.

Під час написання статті використано стандарти, директиви, регламенти та настанови, що відображають зміст ключових опор європейського зеленого курсу; доробки закордонної та вітчизняної наукової спільноти; спектр методів загального наукового пізнання, зокрема теоретичного узагальнення та аналізу – за розкриття змісту ключових опор європейського зеленого курсу; абстрагування – для виявлення труднощів, з якими можуть стикнутися вітчизняні банки у процесі надання "зелених" кредитів позичальникам; порівняння – під час висвітлення транспарентності врахування ESG-факторів окремими європейськими банками; індукції та дедукції – за формулювання висновків і пропозицій.

Основна частина статті складається з трьох взаємопов'язаних розділів: перший надає ключові опори підтримки Європейського зеленого курсу, у другому – досліджено вплив ESG-факторів на традиційні ризики та діяльність європейських банків, у третьому розділі викладено труднощі щодо запровадження у вітчизняних банках закордонного досвіду імплементації ESG-ризиків у процес прийняття кредитних рішень, а також запропоновано шляхи їх подолання.

Орієнтація України на послідовну реалізацію Європейського зеленого курсу обумовлює доцільність розгляду його ключових опор.

1. Характеристика ключових опор підтримки Європейського зеленого курсу в контексті "фінанси"

Ключові компоненти Європейського зеленого курсу (*European Green Deal*) – це програми дій Європейської Комісії, до яких віднесено зміну клімату, енергетику, транспорт, промислову стратегію, сільське господарство, нульове забруднення, біорізноманіття, фінанси, торгівлю. З позиції компоненти "фінанси" авторами сформульовано ключові опори Європейського зеленого курсу (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові опори підтримки Європейського зеленого курсу з погляду компоненти "фінанси"

Опора	Значення	Кого стосується
Регламент про таксономію	Визначення критеріїв класифікації діяльності промислових компаній	Нефінансові корпорації, які є позичальниками кредитів банків
Регламентування нефінансової звітності (Директиви та Регламенти ЄС)	Висвітлення компаніями інформації, яка стосується їх ESG-ризиків	Публічні компанії (банки, інвестиційні компанії та їх клієнти)
Визначення додаткових регламентів пруденційного регулювання з боку ЄБН	Дії, що направлені на зменшення впливу ESG-ризиків на навколишнє середовище	Банки та інвестиційні компанії

Джерело: складено авторами на основі (*European Commission, n. d.*).

Першою опорою підтримки Європейського зеленого курсу є Регламент про таксономію (набув чинності у 2020 р.), в якому визначено критерії екологічної сталості класифікації видів діяльності промислових компаній відповідно до положень Паризької кліматичної угоди.

"Таксономія ЄС" є ключовим документом Євросоюзу, дотримання якого сприяє:

- сталому економічному зростанню країн єврозони та переходу їх до низьковуглецевої економіки;
- формуванню виваженої оцінки екологічної стійкості суб'єктів, які потребують фінансування;
- трансформації потоків капіталу в бік сталого розвитку;
- інтеграції сталого розвитку у процес ризик-менеджменту, що, як наслідок, позитивно впливає на зниження рівня чутливості економічних суб'єктів до *ESG*-ризиків;
- підвищенню рівня транспарентності екологічної політики економічних суб'єктів та управління ними *ESG*-ризиками;
- забезпеченню стійкого довгострокового стратегічного розвитку всіх учасників реалізації "зелених" проєктів;
- запобіганню "грінвошингу" та підтримці цілей сталого інвестування ЄС, які узгоджуються з Європейським зеленим курсом.

Друга опора Європейського зеленого курсу передбачає визначення вимог до нефінансової звітності компаній. Директива про нефінансову звітність (*Non-Financial Reporting Directive*) висуває додаткові вимоги до розкриття інформації для промислових компаній, акції яких котируються на біржі та мають понад 500 працівників. Її метою є забезпечення прозорості та достовірності даних, доступних банкам та інвесторам, що приймають інвестиційні рішення щодо вкладання фінансових ресурсів в екологічно чисті проєкти. *NFRD* зобов'язує великі корпорації, зокрема банки, страхові компанії та компанії, акції яких котируються на біржі, розкривати інформацію щодо:

- наявності екологічних проблем;
- ставлення до працівників і підтримки захисту прав людини;
- прийнятих антикорупційних заходів і рівнонапруженість вимог до претендентів, що можуть увійти до складу ради директорів тощо (*NFRD, n. d.*).

Надалі положення Директиви *NFRD* розширено, що знайшло відображення у Директиві ЄС про корпоративну звітність сталого розвитку *CSRD* (*Corporate Sustainability Reporting Directive*) і Регламенті розкриття інформації про стале фінансування *SFDR* (*Sustainable Finance Disclosure Regulation*) (*CSRD, n. d.*).

Великі компанії та учасники фінансового ринку, що пропонують продукти та послуги в межах ЄС, зобов'язані з 1 січня 2023 р. дотримуватись цього стандарту. У Регламенті *SFDR* викладено новий

набір правил, спрямованих на забезпечення прозорості профілю сталого розвитку інвестиційних фондів і фінансових продуктів, що є дуже важливим для інвесторів. У нових правилах наведено класифікацію фінансових продуктів шляхом включення їх метрик у процес оцінки впливу на навколишнє середовище, соціальну сферу та управління (*ESG*) (*Sustainable finance EC, 2023*). Основна увага у Регламенті приділяється запобіганню "грінвошингу" через вимогу до учасників фінансового ринку розкривати детальну інформацію про інтеграцію екологічних, соціальних та управлінських чинників (*ESG*) в інвестиційні рішення. До того ж *SFDR* вимагає здійснення оцінки та розкриття інформації про те, як ризики сталого розвитку впливають на інвестиційні процеси та потенційно можуть негативно вплинути на сталий розвиток. Сприяючи прозорості та підзвітності, *SFDR* надає інвесторам можливість приймати обґрунтовані рішення, що відповідають їхнім цілям сталого розвитку. Після громадських обговорень Європейська комісія планує оновити Регламент *SFDR* на початку 2024 р. (*Lexology, 2023*).

Директива *CSRD*, яка затверджена Європарламентом, є обов'язковою для виконання з 5 січня 2023 р. для компаній країн ЄС. Вона прийнята з метою модернізації та посилення регулювання щодо розкриття соціальної та екологічної інформації, а відтак підвищення надійності, релевантності та послідовності викладення корпоративної звітності зі сталого розвитку в різних компаніях і секторах, що сприятиме прийняттю інвесторами та зацікавленими сторонами виважених інвестиційних рішень.

Відповідно до цієї Директиви компанії зобов'язані надавати комплексну звітність про кліматичні ризики, висвітлення інформації щодо ставлення до працівників і спільноти, дотримання поваги до прав людини, прийняття антикорупційних заходів тощо. 31 липня 2023 р. ЄС опублікував остаточні правила розкриття корпоративної екологічної, соціальної та управлінської інформації (*ESG*), які отримали назву Європейські стандарти звітності про сталий розвиток *ESRS* (*European Sustainability Reporting Standard*) (*European Commission, 31 July, 2023*).

Процес уточнення стандартів, директив та регламентів у контексті сталого розвитку в межах Європейського Союзу здійснюється постійно, що є цілком природним. Наприклад, у лютому 2022 р. Європарламентом схвалений проєкт Директиви щодо належної перевірки сталого розвитку великих компаній *CSDDD* (*Corporate sustainability due diligence*), у якій передбачено встановлення процедури розгляду скарг, публічного повідомлення про належну обачність, розробки планів заходів згідно з цілями Паризької угоди про клімат (*EU's Proposed Directive, 2023*). У разі прийняття цієї Директиви планується її впровадження у країнах ЄС уже 2025 р.

Крім документів, прийнятих у рамках ЄС, варто згадати також Стандарти *GRI* (*Global Reporting Initiative*), що є всесвітньо визнаним керівництвом щодо звітності у сфері сталого розвитку. У Стандартах *GRI* викладено чіткі вказівки для організацій щодо звітування про *ESG* –

показники. Стандарти *GRI* складаються з трьох модулів: універсальних (розкриваються найбільш суттєві теми); галузевих (стосуються конкретних галузей), тематичних (надається інформація щодо конкретних впливів *ESG*-факторів). Такий стандартизований і порівняльний підхід до звітності підвищує прозорість і підзвітність, що робить Стандарти *GRI* цінним інструментом для організацій, що прагнуть удосконалити свої практики подання звітності зі сталого розвитку (*GRI Standards, n. d.*).

Рада з міжнародних стандартів сталого розвитку *ISSB (International Sustainability Standards Board)*, запропонована Фондом МСФЗ 3 листопада 2021 р., має на меті сприяти підвищенню зацікавленості громадськості шляхом надання високоякісної, всеосяжної глобальної звітності зі сталого розвитку. Завдяки уніфікованій системі *ISSB* прагне підвищити якість і порівнянність інформації зі сталого розвитку, доступної інвесторам і зацікавленим сторонам.

Зміст *третьої опору* зводиться до розкриття участі Європейського банківського нагляду (*European Banking Authority*) у підтримці Європейського зеленого курсу. ЄБН отримав мандати, які регламентовані законодавчими актами, прийнятими Європейським парламентом та Радою Європейського Союзу для подальшого впровадження принципів *ESG* у європейське банківське регулювання. Згідно з положенням про таксономію, ЄБН отримав від Європейської комісії рекомендації щодо використання ключових показників результативності (*KPI*), таких як *GAR (Green Asset Ratio, коефіцієнт "зелених активів")* разом з відповідною методологією розкриття кредитними установами та інвестиційними компаніями інформації про те, якою мірою їхня діяльність є екологічно стійкою. У своєму висновку, опублікованому в березні 2021 р., ЄБН підкреслив важливість визначення коефіцієнта зелених активів як ключового індикатора для розуміння того, як установи фінансують сталу діяльність і досягають цілей Паризької угоди (*Natixis CIB, 29 Mar., 2021*).

У березні 2021 р. *EBA (European Banking Authority – Європейський банківський нагляд)* також опублікував консультаційний документ щодо проєкту технічного стандарту імплементації (*Implementing Technical Standards, ITS Pillar 3*) стосовно розкриття інформації про екологічні, соціальні та управлінські ризики, а саме: оприлюднення нефінансової звітності. Цей мандат відображає постійне прагнення до підвищення прозорості та вдосконалення нормативно-правової бази щодо *ESG*-міркувань у фінансовому секторі. Згідно з зазначеними вимогами передбачається кількісне розкриття інформації про заходи з пом'якшення наслідків, що вживаються установами для підтримки своїх контрагентів у процесі переходу до вуглецево-нейтральної економіки та адаптації їх до зміни клімату. Нарешті проєкт *ITS* надає якісну інформацію про те, як фінансові установи впроваджують *ESG*-міркування у процес управління, бізнес-модель, стратегію та систему ризик-менеджменту (*EBA, 01 March 2021*).

Новий пакет банківського регулювання, *CRR* та *CRDV* (тобто Директива про вимоги до капіталу) 2021 р. надав Європейському

банківському нагляду низку повноважень щодо розробки конкретних положень та керівних принципів для банків і наглядових органів у контексті сталого фінансування, а саме: моніторинг ринкових практик, які належать до сталого розвитку; регулювання розкриття інформації; формування плану дій (*Sustainable finance EBA, n. d.*).

Пакет *EBA ESG Pillar 3* допоможе усунути недоліки поточного розкриття інформації банками про *ESG*-ризиків на рівні країн ЄС шляхом встановлення обов'язкових і послідовних вимог до її оприлюднення, включаючи детальні шаблони, таблиці та відповідні інструкції, що допоможе запровадити найкращі практики на міжнародному рівні (Бортніков, 2022).

2. Дослідження впливу *ESG*-факторів на традиційні ризики та діяльність європейських банків

У світлі нового регуляторного ландшафту, зокрема нових стандартів, встановлених *EBA* та Європейським центральним банком (ЄЦБ), банкам необхідно не лише створити надійні системи звітності, але й здійснити комплексну реконфігурацію своїх систем управління ризиками. Імплементация *ESG*-ризиків у нову регуляторну архітектуру має бути здійснена з урахуванням наявних практики ризик-менеджменту банків та нових викликів. При цьому слід враховувати, що окремі *ESG*-фактори мають прямий або опосередкований вплив на виникнення традиційних банківських ризиків (табл. 2).

Таблиця 2

Зв'язок *ESG*-ризиків з іншими ризиками банківської діяльності

<i>ESG</i> -ризик-фактори	Традиційний ризик	Тип впливу	Природа впливу
Зміна клімату	Кредитний	Непрямий	Підвищення ймовірності дефолту позичальників
Екологічний	Ринковий		Зниження вартості активів
Соціальна нерівність	Операційний	Прямий	Репутаційні та юридичні ризики
Управління	Репутаційний		Юридичні та регуляторні ризики
Кібербезпека	Операційний		Порушення операційної діяльності

Джерело: складено авторами на основі звітності окремих європейських банків.

Дані табл. 3 свідчать про наявність багатогранного взаємозв'язку між *ESG*-ризиками та традиційними ризиками банківської діяльності, врахування яких має першорядне значення для підвищення ефективності ризик-менеджменту. Наприклад, *ESG*-фактори, спричинені зміною клімату, нерозривно пов'язані з кредитним ризиком, непрямий вплив якого полягає у підвищенні ймовірності дефолту позичальників внаслідок настання кліматичних негараздів. Соціальна нерівність як *ESG*-фактор безпосередньо впливає на операційний ризик, створюючи

підвищені репутаційні та юридичні ризики. Екологічний *ESG*-фактор корелює з ринковим ризиком, настання якого може призвести до зниження вартості активів за прийнятими екологічними зобов'язаннями. Недоліки в менеджменті безпосередньо впливають на ризик репутації, породжуючи появу юридичних та регуляторних ризиків. *ESG*-фактор кібербезпеки має прямий вплив на операційний ризик, який призводить до порушення операційної діяльності, витоку даних і, як наслідок, фінансових втрат. Розуміння цих складних взаємозалежностей дозволяє банкам більш точно адаптувати свої системи управління ризиками до вимог сталого розвитку. Усвідомлюючи нюанси взаємозв'язку між *ESG* та традиційними ризиками, банки можуть запроваджувати цілеспрямовані заходи щодо зменшення їх вразливостей до *ESG*-викликів та використання наявних можливостей для подолання негативного впливу.

Запровадження інтегрованого підходу сприяє формуванню системи управління ризиками, яка не лише відповідає регуляторним вимогам, але й узгоджується з ширшими цілями сталої та відповідальної банківської практики. Інтеграція *ESG*-міркувань у процес ризик-менеджменту сприяє зміцненню стійкості банків в епоху, яка ознаменована підвищеною екологічною, соціальною та управлінською обізнаністю суспільства.

Попри те, що практики врахування *ESG*-факторів започатковано відносно недавно, їх запроваджують у свою систему ризик-менеджменту низка європейських банків, про що свідчать дані *табл. 3*.

Таблиця 3

Практика врахування *ESG*-факторів в європейських банках

Напрями врахування <i>ESG</i> -факторів у діяльності банків	Коментарі	Банки
Інтеграція <i>ESG</i> -міркувань у систему управління ризиками	Банки включають <i>ESG</i> -міркування у системи управління ризиками; здійснюють стрес-тестування та аналіз сценаріїв, а також формують відповідну звітність, що сприяє налагодженню дієвого "екологічного" ризик-менеджменту	<i>HSBC, ING, Société Générale, Barclays, Deutsche Bank</i>
Розробка політики та стандартів <i>ESG</i>	Банки розробляють політику та стандарти, які стосуються <i>ESG</i> питань, таких як зміна клімату, права людини та збереження біорізноманіття, що направлено на прийняття виважених управлінських рішень	<i>BNP Paribas, UBS, Credit Suisse, Santander, BBVA, Wells Fargo, Standard Chartered</i>
Впровадження процесів належної перевірки <i>ESG</i> -ризиків клієнтів	Банки запроваджують процеси належної перевірки для оцінки <i>ESG</i> -ризиків, пов'язаних із їхньою кредитною, інвестиційною та іншою діяльністю. Банки проводять оцінки <i>ESG</i> -ризиків клієнтів, а також виявляють та пом'якшують їх у потенційних ланцюжках постачання	<i>Standard Chartered, ING, BBVA, HSBC, Société Générale, BNP Paribas, Credit Suisse</i>
Взаємодія із зацікавленими сторонами	Банки взаємодіють із зацікавленими сторонами (клієнтами, інвесторами, регуляторами та організаціями громадянського суспільства) з метою зрозуміння їх очікувань та занепокоєнь, пов'язаних з питаннями <i>ESG</i> -ризиків, що сприятиме підвищенню банківської репутації	<i>Citigroup, Santander, BNP Paribas, HSBC, Barclays, Deutsche Bank</i>

Напрями врахування ESG-факторів у діяльності банків	Коментарі	Банки
Розвиток кадрового потенціалу та навчання	Банки здійснюють навчання та приділяють велику увагу розвитку кадрового потенціалу, що дозволяє покращувати розуміння персоналом ESG ризиків і можливостей; впроваджувати ESG-міркування у повсякденне прийняття рішень; забезпечувати узгодженість банківської діяльності з цілями її сталого розвитку	<i>Citigroup, Barclays, Deutsche Bank, Société Générale, BNP Paribas, ING</i>
Звітування та розкриття інформації	Банки надають регулярну публічну звітність про ефективність управління ESG-ризиками, що допомагає зацікавленим сторонам приймати обґрунтовані рішення щодо їхньої діяльності	<i>HSBC, Citigroup, BNP Paribas, Barclays, Deutsche Bank, ING</i>

Джерело: складено авторами на основі інформації, що оприлюднена на сайтах окремих європейських банків.

Накопичений досвід закордонних банків рекомендується запровадити у вітчизняних, що дозволить останнім імплементувати основні положення глобального зеленого курсу в свою операційну діяльність і відповідати найкращим європейським практикам його підтримки.

3. Запровадження у вітчизняних банках досвіду закордонних щодо імплементції ESG-ризиків у процес прийняття кредитних рішень: труднощі та можливі шляхи їх подолання

Проведені дослідження, які базуються на публічній інформації найбільших системно важливих банків України (А-Банк, Креді Агріколь Банк, Кредобанк, ОТП Банк, Ощадбанк, "Південний", ПриватБанк, ПУМБ, Райффайзен Банк, Сенс Банк, ТАСкомбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, УкрСиббанк, Універсал Банк) щодо дотримання зеленого курсу дозволило встановити, що з 15 установ, які формують основний ресурсний потенціал банківської системи України, лише окремі з них оприлюднюють інформацію щодо ESG-міркувань. Зокрема на сайті Креді Агріколь Банк зазначається, що у нього є стратегія з орієнтацією на ESG, яка включена в стратегію розвитку банку до 2025 р. У сегменті ТНК (транснаціональних корпорацій) банк активно підтримує клієнтів у їхньому переході на відновлювані джерела енергії та планує досягти понад 10% зеленого фінансування в загальному корпоративному портфелі. З цією метою Креді Агріколь Банк впроваджує оцінку клієнтів за критеріями ESG (екологічне, соціальне та корпоративне управління) (*Credit Agricole, 27 October, 2021*).

Часто інформація, що є на сайтах досліджуваних банків, має декларативний характер. Щодо ілюстрації цього твердження можна навести такі приклади. ОТП Банк опублікував положення про визначення 3 ліній захисту за ESG-ризиками, яке збігається з загальними підходами до ризик-менеджменту (ОТП Банк, б. д.). ПриватБанк у "Положенні про благодійність, спонсорство та створення партнерства

з метою просування репутації, іміджу та бренду Банку" зазначає лише, що він сприяє просуванню *ESG*. Проте детальну інформацію, яка б це підтверджувала, банк не надає (Приватбанк, б. д.).

Вітчизняні банки знаходяться у процесі врахування *ESG*-факторів у своїй діяльності. Наприклад, АТ "Ощадбанк" здійснює пошук експерта по *ESG*, що свідчить про його наміри розвиватися у цьому напрямі (*Robota Ua*, б. д.).

Натомість деякі банки України активно себе позиціонують як прихильники слідування *ESG*-стратегії. До них насамперед відносять Укргазбанк та ПУМБ. У 2023 р. портфель проєктів сталого розвитку Укргазбанку зріс на 550 млн грн. Найбільше коштів спрямовано на підтримку місцевих громад двох українських міст – 520 млн грн. Залучені міськими радами кошти спрямовуються на розвиток муніципальної медицини, реконструкцію об'єктів критичної інфраструктури, енергоефективну модернізацію закладів освіти. Також банк профінансував проєкти енергоефективної модернізації сільськогосподарської техніки на суму понад 20 млн грн. Ще майже 9 млн грн залучено клієнтами банку на придбання та встановлення сонячних електростанцій та генераторів задля зниження споживання електроенергії та забезпечення безперервності діяльності бізнесу (Укргазбанк, 2023).

Торік ПУМБ став переможцем конкурсу "Партнерство заради сталого розвитку 2023" Глобального договору ООН в Україні (ПУМБ, 2021).

До того ж іноземні банки досягли значно більшого прогресу на шляху руху до зеленого курсу, про що свідчить оприлюднена ними інформація. Зокрема Райффайзен Банк запровадив власну політику у сфері сталого розвитку (*ESG*) і активно підтримує проєкти, що мають позитивний соціальний та екологічний вплив. За надання кредитів корпоративним клієнтам Райффайзен Банк категоризує та верифікує екологічні проєкти (Райффайзен Банк, 2023).

УкрСиббанк у рамках стратегії розвитку Групи *BNP Paribas* до 2025 р. одним з трьох основних принципів визначає стале фінансування та впровадження *ESG*-практик, що має сприяти прагненню клієнтів переходити до надійної та передбачуваної економіки (УкрСиббанк, б. д.).

У рамках Європейського зеленого курсу вітчизняні банки поки що роблять перші кроки у напрямі запровадження "зеленого" кредитування. Зазначене обумовлює їх потребу здійснювати ретельний аналіз *ESG*-ризиків позичальників з погляду рекомендацій європейських наглядових органів. У процесі оцінки *ESG*-ризиків позичальників банк має з'ясувати:

- позицію компанії-позичальника щодо міноритарних акціонерів, вивчаючи обов'язки ради директорів та керівництва, що передбачає проведення аналізу її прихильності щодо етичного та справедливого ставлення до всіх акціонерів, а також забезпечення належного визнання та захисту їхніх прав;

- роль стейкхолдерів у корпоративному управлінні, а саме як позичальник взаємодіє з різними зацікавленими сторонами та враховує їхні інтереси у процесі прийняття рішень;
- ступінь розкриття інформації та прозорості практики корпоративного управління компанії-позичальника, що сприяє налагодженню ефективної комунікації та співпраці між зацікавленими сторонами.

По суті, оцінка *ESG*-ризиків передбачає комплексний погляд на корпоративне управління позичальників з акцентом на етичні практики, взаємодію із зацікавленими сторонами, права акціонерів і прозоре розкриття інформації, що узгоджується з принципами сталого розвитку та стимулює їх до відповідального ведення бізнесу.

Проведення оцінки екологічних ризиків вимагає від банків здійснення таких послідовних кроків:

- формування інтегрованої бази даних потенційних позичальників;
- розрахунок та аналіз комплексу показників потенційних позичальників;
- оцінка ефективності компаній-позичальників та їхніх аналогів, здійснення їх кластеризації та визначення поміж них найбільш і найменш ефективних;
- складання матриці коефіцієнтів та присвоєння кожному параметру ваги, що залежать від експертних оцінок та важливості конкретного параметру в галузі;
- визначення прозорості та доступності вхідних даних клієнтів, які отримують вищі бали у разі загальної доступності їх інформації;
- проведення інтегральної оцінки операційного середовища позичальників, яка базується на синтезі результатів діагностики кількісних параметрів, їх вагових коефіцієнтів та ступеня розкриття інформації, що дозволяє сформуванню банкам цілісне бачення щодо рівня *ESG*-ризиків клієнтів.

Банкам доречно зосереджувати свою увагу на кредитах, що надаються клієнтам, які демонструють підвищену схильність до кліматичних ризиків. Зокрема у пріоритеті банків має бути "екологічне" кредитування корпоративних клієнтів, комерційної нерухомості та іпотечне для фізичних осіб.

"Екологічні кредити" надаються, наприклад ЄБРР, на 30-річний період, що є свідомим вибором, який відображає затяжний характер та довготривалі наслідки перехідного періоду, а також потенційний вплив фізичних ризиків на операційну діяльність. У рамках цієї комплексної оцінки ЄБРР ретельно аналізує всі кредити, зокрема:

ризик перехідного періоду, який виникає в результаті переходу позичальника до економіки з нульовим балансом. При цьому банк ретельно вивчає багатогранні наслідки дії таких чинників, як зміни

у політиці, технологіях, поведінці споживачів та сприйнятті зацікавлених сторін, які у сукупності суттєво впливають на операційний дохід позичальника, його потреби у фінансуванні та вартість активів;

фізичний ризик, що виникає у зв'язку зі збільшенням частоти та інтенсивності несприятливих погодних явищ (ураганів та повенів або постійних змін погодних умов). Банк оцінює потенційний вплив цих негативних факторів на вартість майна, потребу в ремонті та можливі перебої в бізнес-процесах та здійснює оцінку всього кредитного портфеля, що надає йому змогу сформувавши комплексне розуміння кліматичних ризиків у різних секторах економіки.

Аналізуючи сценарії зміни клімату, банк потребує відповідних даних та здійснення моделювання на основі спеціально розроблених методик. Для включення кліматичних міркувань в аналітичну базу банк може використовувати звичайні інструменти стрес-тестування, які доповнені інструментами моделювання зміни клімату, адаптованими до конкретних регіонів та часових горизонтів.

Банки мають ретельно оцінювати очікуваний вплив зміни клімату на кредитні рейтинги позичальників, що дає змогу зрозуміти фінансові наслідки для кредитного портфеля; систематично ранжувати сектори економіки з погляду їхньої чутливості до кліматичних ризиків та розробляти відповідну шкалу. Для оцінки видів кредитів, що характеризується підвищеною вразливістю до зміни клімату, застосовується детальне моделювання численних погодних явищ та здійснюється оцінка їх впливу на вартість активів, які виступають об'єктом кредитування. Банк має оцінювати очікувані фізичні збитки за різними сценаріями, включаючи потенційні фінансові втрати, пов'язані зі зменшенням доходів позичальників внаслідок, наприклад, зниження врожайності сільськогосподарських культур, що обумовлено хронічною зміною клімату. За такою оцінкою має враховуватися також наявність страхового захисту, державних гарантій та стійкість позичальника.

Наразі вітчизняні банки за врахування *ESG*-ризиків клієнтів у ході прийняття рішень щодо їх кредитування можуть стикнутися з низкою труднощів.

По-перше, здебільшого клієнти, особливо ті, кого банки відносять до групи малого та середнього бізнесу, недостатньо обізнані з концептуальними положеннями сталого розвитку та "зеленого" фінансування.

По-друге, лише великі та інші підприємства, що подавали кредитні заявки до ЄБРР чи інших "екологічно" налаштованих банків, мають політики щодо *ESG*-ризиків та дотримуються їх.

По-третє, залишаються не до кінця відпрацьованими методики оцінки *ESG*-ризиків клієнтів за умов дефіциту в банках необхідної інформації для прийняття виваженого кредитного рішення.

По-четверте, складним та важким для розв'язання залишається питання відмови у кредитуванні підприємствам, що не дотримуються екологічних норм, але діяльність яких забезпечує обороноздатність країни та підтримує її експортний потенціал.

По-п'яте, в Україні поки що не сформована інфраструктура підтримки Європейського зеленого курсу, до складу якої мають увійти спеціальні рейтингові агентства, державні та приватні "зелені" фонди, централізована інформаційна база даних (на рівні НБУ або як окремо створена установа, яку пропонуємо назвати "Інформаційна екологічна агенція") тощо.

Є також низка інших невирішених питань у вітчизняних банках, які стосуються:

- визначення ризик-апетиту та імплементації *ESG*-ризиків у бізнес-стратегії та інтегровану систему ризик-менеджменту;
- формування інструментарію оцінки *ESG*-ризиків (ключових індикаторів, моделей стрес-тестування тощо);
- процедури визначення резервів на покриття очікуваних втрат з урахуванням "екологічної" складової позичальників та емітентів цінних паперів;
- створення інформаційної бази даних стосовно рівня *ESG*-ризиків як наявних, так і потенційних позичальників, здійснення їх кластеризації, яка буде братися до уваги під час прийняття рішення щодо ціни кредиту;
- розробка каталогу внутрішньо управлінської звітності та визначення її користувачів.

Задля вирішення цих та інших труднощів необхідно прийняти заходи на макро- та мікрорівнях. На макрорівні мають бути відпрацьовані механізми страхового, державного та приватного захисту переходу країни до Європейського зеленого курсу з покроковою деталізацією; визначені фінансові інституції та громадські установи, які б опікувались його реалізацією в Україні. З метою їх запровадження варто зважити як на внутрішні фінансові можливості, так і на потенційну зовнішню допомогу країні, яка перебуває у стані війни.

На мікрорівні вітчизняним банкам доречно розробити Положення щодо управління *ESG*-ризиками. У цьому документі має бути викладено концептуальні засади "екологічного" ризик-менеджменту банку, деталізація яких знайде відображення у спеціальних методиках, правилах та процедурах. У документах банків мають знайти відображення: ризик-апетит та імплементація *ESG*-ризиків в їх операційну діяльність; інструментарій оцінки *ESG*-ризиків, процедури визначення резервів на покриття очікуваних втрат з урахуванням "екологічної" складової позичальників та емітентів цінних паперів; кластеризація позичальників за рівнем *ESG*-ризиків, яка буде прийматися до уваги під час прийняття рішення

щодо ціни кредиту; види внутрішньо управлінської звітності щодо сталого фінансування та її користувачі. Значну увагу банки мають приділити навчанню персоналу та внесенню змін до діючого методичного супроводження усіх ланок їх діяльності. Це досить трудомісткий процес, який вимагає високого рівня кваліфікації "екологічних" ризик-менеджерів та інших фахівців, а також значних фінансових ресурсів від банків. Натомість банки, які продемонструють свою рішучу готовність та реальними діями дотримуються Європейського зеленого курсу, матимуть конкурентні переваги на фінансовому ринку.

Висновки

Запропоновано Європейський зелений курс у контексті компоненти "фінанси" розглядати з позиції трьох ключових опор: Регламенту про таксономію, Директив і Регламентів щодо формування нефінансової звітності та додаткових Регламентів пруденційного регулювання з боку Європейського банківського нагляду. У ЄС взято вектор на інтеграцію *ESG*-ризиків у нову регуляторну архітектуру банків, що обумовило необхідність впровадження *ESG*-міркувань у бізнес-стратегії та систему – інтегрованого ризик-менеджменту банків. Досліджено практику врахування *ESG*-факторів у процесі управління ризиками окремих європейських банків.

Визначено труднощі, з якими можуть стикнутися вітчизняні банки за впровадження Європейського зеленого курсу. Для їхнього подолання запропоновано заходи:

на макрорівні – сформувані механізми страхового, державного та приватного захисту переходу країни до Європейського зеленого курсу з покровою деталізацією та відповідну інфраструктуру;

на мікрорівні – визначити ризик-апетит та імплементувати *ESG*-ризиків в операційну діяльність банків; розробити інструментарій оцінки *ESG*-ризиків, процедури формування резервів на покриття очікуваних втрат з урахуванням "екологічної" складової позичальників та емітентів цінних паперів; оцінити рівень *ESG*-ризиків позичальників та здійснити їх кластеризацію; розробити внутрішньо управлінську звітність щодо сталого фінансування.

Формування "екологічної" ризик-культури у банків та їх клієнтів стане потужним імпульсом для інтеграції України у глобальний фінансовий простір Європейського зеленого курсу.

Векторами майбутнього дослідження можуть бути розробка: механізму імплементції *ESG*-факторів у бізнес-стратегії корпоративного та роздрібного бізнесів банків; методики визначення рівня кредитного ризику позичальників з урахуванням їх *ESG*-ризиків; методичного підходу до стрес-тестування банківських портфелів у контексті фізичних та перехідних ризиків; методики ціноутворення на кредитні послуги банків, враховуючи *ESG*-ризиків клієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	REFERENCE
Birindelli, G., Michelangelo, B., Alberto, C., Umberto, F., Genero, G. L., & Andrea, M. (2022). Banks' governance and risk management frameworks: how to integrate ESG and climate risks. <i>RISK MANAGEMENT MAGAZINE</i> , 17(1), 25-35.	Birindelli, G., Michelangelo, B., Alberto, C., Umberto, F., Genero, G. L., & Andrea, M. (2022). Banks' governance and risk management frameworks: how to integrate ESG and climate risks. <i>RISK MANAGEMENT MAGAZINE</i> , 17(1), 25-35.
Braun, N. (2021). The Role of the European Central Bank in a Sustainable Financial System. <i>Junior Management Science</i> , 6(3), 468-488.	Braun, N. (2021). The Role of the European Central Bank in a Sustainable Financial System. <i>Junior Management Science</i> , 6(3), 468-488.
Cerrone, R. (2022). Banking Regulation for ESG Principles and Climate Risk. In <i>Banking and Accounting Issues</i> . IntechOpen.	Cerrone, R. (2022). Banking Regulation for ESG Principles and Climate Risk. In <i>Banking and Accounting Issues</i> . IntechOpen.
Citterio, A., & King, T. (2023). The role of Environmental, Social, and Governance (ESG) in predicting bank financial distress. <i>Finance Research Letters</i> , 51, 103411.	Citterio, A., & King, T. (2023). The role of Environmental, Social, and Governance (ESG) in predicting bank financial distress. <i>Finance Research Letters</i> , 51, 103411.
<i>Credit Agricole</i> . (27 October 2021). <i>The Future is in the Air! Credit Agricole presents "Air". New Bank's Strategy by 2025</i> . https://credit-agricole.ua/en/obanke/pres-centr/novini/kredi-agrikol-prezentuvav-air-novu-strategiyu-rozvitku-do-20-1208	<i>Credit Agricole</i> . (27 October 2021). <i>The Future is in the Air! Credit Agricole presents "Air". New Bank's Strategy by 2025</i> . https://credit-agricole.ua/en/obanke/pres-centr/novini/kredi-agrikol-prezentuvav-air-novu-strategiyu-rozvitku-do-20-1208
CSRD. (n. d.). EU Corporate Sustainability Reporting Directive https://www.cdsb.net/what-we-do/policy-work/eu-sustainability-reporting	EU Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). https://www.cdsb.net/what-we-do/policy-work/eu-sustainability-reporting
EBA. (01 March 2021). Consultation Paper on prudential disclosures on ESG risks in accordance with Article 449a CRR. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Consultations/2021/Consultation%20on%20draft%20ITS%20on%20Pillar%20disclosures%20on%20ESG%20risk/963621/Consultation%20paper%20on%20draft%20ITS%20on%20Pillar%20disclosures%20on%20ESG%20risks.pdf	EBA. (01 March 2021). Consultation Paper on prudential disclosures on ESG risks in accordance with Article 449a CRR. https://www.eba.europa.eu/sites/default/files/document_library/Publications/Consultations/2021/Consultation%20on%20draft%20ITS%20on%20Pillar%20disclosures%20on%20ESG%20risk/963621/Consultation%20paper%20on%20draft%20ITS%20on%20Pillar%20disclosures%20on%20ESG%20risks.pdf
EU's Proposed Directive on Corporate Sustainability Due Diligence: What US companies need to know. (2023). https://www.dlapiper.com/en-us/insights/publications/global-esg-alert/2023/eus-proposed-directive-on-corporate-sustainability-due-diligence-what-us-companies-need-to-know	EU's Proposed Directive on Corporate Sustainability Due Diligence: What US companies need to know. (2023). https://www.dlapiper.com/en-us/insights/publications/global-esg-alert/2023/eus-proposed-directive-on-corporate-sustainability-due-diligence-what-us-companies-need-to-know
European Commission. (31 July, 2023). The Commission adopts the European Sustainability Reporting Standards. https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en	European Commission. (31 July, 2023). The Commission adopts the European Sustainability Reporting Standards. https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en
European Commission. (n. d.). About the EU Taxonomy Compass. https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy	European Commission. (n. d.). About the EU Taxonomy Compass. https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy
Galletta, S., Goodell, J. W., Mazzù, S., & Paltrinieri, A. (2023). Bank reputation and operational risk: The impact of ESG. <i>Finance Research Letters</i> , 51, 103494.	Galletta, S., Goodell, J. W., Mazzù, S., & Paltrinieri, A. (2023). Bank reputation and operational risk: The impact of ESG. <i>Finance Research Letters</i> , 51, 103494.
GRI Standards. (n. d.). The GRI Standards: Enabling transparency on organizational impacts (2022) https://www.globalreporting.org/media/wmxlklns/about-gri-brochure-2022.pdf	GRI Standards (n. d.). The GRI Standards: Enabling transparency on organizational impacts (2022) https://www.globalreporting.org/media/wmxlklns/about-gri-brochure-2022.pdf

Kalfaoglou, F. (2021). ESG risks: a new source of risks for the banking sector. <i>Bank of Greece Economic Bulletin</i> , (53).	Kalfaoglou, F. (2021). ESG risks: a new source of risks for the banking sector. <i>Bank of Greece Economic Bulletin</i> , (53).
Lexology. (2023). What's Another Year? January 2024 – ESG. https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=46a47b14-5e70-4b0e-a53f-db30775c4b3c	Lexology (2023). What's Another Year? January 2024 – ESG. https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=46a47b14-5e70-4b0e-a53f-db30775c4b3c
Moving Forward Together. (n. d.). Green Deal. https://eu4ukraine.eu/en/greendeal-en	Moving Forward Together. (n. d.). Green Deal. https://eu4ukraine.eu/en/greendeal-en
Natixis CIB. (29 Mar., 2021). The EBA, the ESMA and the EIOPA released their recommendations on taxonomy KPI for financial institutions https://gsh.cib.natixis.com/our-center-of-expertise/articles/the-eba-the-esma-and-the-eiopa-released-their-recommendations-on-taxonomy-kpi-for-financial-institutions	Natixis CIB. (29 Mar., 2021). The EBA, the ESMA and the EIOPA released their recommendations on taxonomy KPI for financial institutions https://gsh.cib.natixis.com/our-center-of-expertise/articles/the-eba-the-esma-and-the-eiopa-released-their-recommendations-on-taxonomy-kpi-for-financial-institutions
NFRD. (n. d.). Non-Financial Reporting Directive. https://plana.earth/policy/non-financial-reporting-directive-nfrd	NFRD (n. d.). Non-Financial Reporting Directive. https://plana.earth/policy/non-financial-reporting-directive-nfrd
Robota.Ua. (б. д.) https://robota.ua/company234100/vacancy9829595	Robota.Ua. (n. d.) https://robota.ua/company234100/vacancy9829595
Шульга, Н., & Савлук, С. (2023). "Екологічний" ризик-менеджмент банків як детермінанта сталого фінансування в країнах ЄС. <i>Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право</i> , 131(6), 56-71.	Shulga, N., & Savluk, S. (2023). "Environmental" risk management of banks as a determinant of sustainable financing in the EU countries. <i>Foreign trade: economics, finance, law</i> , 131(6), 56-71.
Sustainable finance EC. (2023). Sustainability-related disclosure in the financial services sector https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/disclosures/sustainability-related-disclosure-financial-services-sector_en	Sustainable finance EC. (2023). Sustainability-related disclosure in the financial services sector https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/disclosures/sustainability-related-disclosure-financial-services-sector_en
Sustainable finance. EBA. (n. d.). https://www.eba.europa.eu/activities/single-rulebook/regulatory-activities/sustainable-finance	Sustainable finance. EBA. (n. d.). https://www.eba.europa.eu/activities/single-rulebook/regulatory-activities/sustainable-finance
Белюсова, Катерина. (2023, 13 листопада). Менше викидів та більше альтернативної енергії: як європейські партнери бачать зелене повоєнне відновлення України. <i>Екополітика</i> . https://ecopolitic.com.ua/ua/news/menshe-vikidiv-ta-bilshe-alternativnoi-energii-yak-ievropejski-partneri-bachat-zelene-vidnovlennya-ukraini	Belousova, Kateryna (2023, November 13). Less emissions and more alternative energy: how European partners see the green post-war recovery of Ukraine. <i>Ecopolitics</i> . https://ecopolitic.com.ua/ua/news/menshe-vikidiv-ta-bilshe-alternativnoi-energii-yak-ievropejski-partneri-bachat-zelene-vidnovlennya-ukraini
Бортніков, Г., & Любич, О. (2022). Управління ESG-ризиками в українських банках. <i>Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики</i> . Том 6. №47 https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3885	Bortnikov, G., & Liubich, O. (2022). ESG risk management in Ukrainian banks. <i>Financial and credit activity: problems of theory and practice.</i> , Vol. 6, №47. https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3885
Бортніков, Г. П. (2022). Державне регулювання розкриття банками інформації про сталі фінанси. <i>Фінанси України</i> , 8, С. 90-117.	Bortnikov G.P. (2022). State regulation of disclosure of information on sustainable finance by banks. <i>Finance of Ukraine</i> , 8, 90-117.
Вовченко, О. (2023). ESG-стратегія як основа управління ризиками сталого розвитку в банках. <i>Економіка та суспільство</i> . Вип. 50. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2458/2377	Vovchenko, O. (2023). ESG-strategy as a basis for sustainability risk management in banks. <i>Economy and society</i> . Issue 50. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2458/2377

Краснова, І. В., Примостка, Л. О., & Лавренюк, В. В. (2021). Кліматичні ризики у фінансовому бізнесі. <i>Проблеми економіки</i> , 3 (49). https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-3_0-pages-140_146.pdf	Krasnova, I. V., Prymostka, L. O., & Lavreniuk, V. V. (2021). Climate change risks in the financial business. <i>Problems of Economy</i> , 3 (49). https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2021-3_0-pages-140_146.pdf
ОТП Банк (б.д.). Внутрішні лінії захисту – ESG. https://www.otpbank.com.ua/pdf/documents/ESG.pdf	OTP Bank. (n. d.). Internal lines of protection – ESG. https://www.otpbank.com.ua/pdf/documents/ESG.pdf
Приватбанк. (б. д.). Положення про благодійність, спонсорство та створення партнерств з метою просування репутації, іміджу та бренду Банку. https://static.privatbank.ua/files/Charity,+Sponsors+and+Partnerships+Regulation.pdf	Privatbank. (n. d.). Provisions on charity, sponsorship and the creation of partnerships for the purpose of promoting the Bank’s reputation, image and brand. https://static.privatbank.ua/files/Charity,+Sponsors+and+Partnerships+Regulation.pdf
ПУМБ. (2021). https://about.pumb.ua/presscenter/news/item/6346-pumb-sered-lderv-prozorih-kompanj-ukrani	PUMB. (2021). https://about.pumb.ua/presscenter/news/item/6346-pumb-sered-lderv-prozorih-kompanj-ukrani
Райффайзен Банк. (2023). https://raiffeisen.ua/news/30-kompaniy-shcho-vprovadzhuyut-ekologichni-proyekti-otrimayut-nagorodu-raif-green-leaf-1941	Raiffeisen Bank. (2023). https://raiffeisen.ua/news/30-kompaniy-shcho-vprovadzhuyut-ekologichni-proyekti-otrimayut-nagorodu-raif-green-leaf-1941
Укргазбанк. (2023). У 2023 році портфель проєктів сталого розвитку УКРГАЗБАНКУ зріс на 550 млн грн. https://www.ukrgasbank.com/press_center/news/13469-	UkrGasbank. (2023). In 2023, UKRGASBANK’s portfolio of sustainable development projects increased by UAH 550 million. https://www.ukrgasbank.com/press_center/news/13469-
Укрсіббанк. (б. д.). https://ukrsibbank.com/about-bank/corporate-social-responsibility	UkrSibbank. (n. d.). https://ukrsibbank.com/about-bank/corporate-social-responsibility

Конфлікт інтересів: Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин з державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в передженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів і редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов’язані з цією установою.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Внесок авторів є рівнозначним

Шульга Н., Омеленчук В. *ESG-ризиків банків. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 2. С. 101-119. Серія. Економічні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2024\(133\)06](https://doi.org/10.31617/3.2024(133)06)

Надійшла до редакції 18.01.2024.

Отримано після доопрацювання 30.01.2024.

Прийнято до друку 11.02.2024.

Публікація онлайн 11.04.2024.